

Закрила на малолетни и непълнолетни деца

Живка Военкинова

***Protection of minor children:** problems associated with the need to protect minor children with antisocial behavior. The importance of timely and effective preventive measures for correction and reeducation of the children.*

***Key words:** juvenile, juvenile antisocial behavior, prevention, rehabilitation.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Закрилата на малолетните и непълнолетните деца в България е наложителна поради сложната социална, икономическа и политическа ситуация в момента у нас. Оказва се, че не само родителите, но най-вече децата са потърпевши, защото голяма част от тях са подложени на живот изпълнен с недоимък, глад, мизерия, страх от посегателства и агресия спрямо тях. Много деца ежедневно са малтретирани от родители, връстници, а дори и от случайни хора.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Според С. Маргаритова [5, с. 11] е необходимо да има широка обществена дискусия на Концепцията за нова политика в областта на правосъдието за децата.

„Според закона непълнолетното дете е наказателно отговорно, когато е могло да разбира свойството и значението на деянието и да ръководи постъпките си. Малолетните са наказателно неотговорни. Наказателната отговорност на непълнолетните е свързана преди всичко със степента на оформеност на тяхната психика” [7, с. 17].

В зависимост от условията на живот и етапите на формиране на личността в различна степен се проявяват психическите особености на непълнолетните. Сравнянето с различни казуси, като към тях е необходимо да се подхожда индивидуално е работа на прокурора, който се занимава с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, и посегателства и несправедливо отношение към тях.

За да станат пълноценни граждани за децата трябва винаги да се вземат най-добрите решения, а не да се наказват на всяка цена. От изключително значение е да се търсят начини и средства за цялостната им социална реализация, а не обществото да ги игнорира и изолира от вниманието и грижите си за тях [7, с. 19].

За закрила на малолетните и непълнолетните успешно работят Комисиите за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни /КБППМН/.

Хората, които работят в тези комисии споделят, че тази работа е предизвикателство за тях като изтъкват значението на превенцията при малолетните и непълнолетните деца [4, с. 36- 37].

Асоциалните прояви на децата, които са по-често срещани през 2012/ 2013 год. са следните:

- кражби на различни предмети и вещи;
- присвоявания;
- увреждане на чуждо имущество;
- телесни повреди;
- кражби на метали;
- кражби на селскостопанска продукция;
- кражби на дърва за огрев;
- търговия с фалшиви медицински бележки;
- рекетъорство.

Превенцията се извършва от здравен център за информация, консултация и образование, от учители и училищно ръководство и от всички специалисти по превенция.

Превенцията най-общо се изразява в следното:

- информация и превенция на наркоманиите;
- здравно-образователна дейност;
- работа с различни рискови групи;
- сътрудничество и партньорски взаимоотношения между институции работещи с малолетни и непълнолетни;
- прилагане на алтернативни форми за организация на свободното време на децата;

- обучение за обществени възпитатели.

Превенцията в училище е насочена към:

- консултиране на деца с отклонение в поведението;
- консултиране на родители с отклонение в поведението;
- входяща, междинна и изходяща диагностика на деца с наложена възпитателна мярка;

- интерактивни семинари по класове;

- работа с тренинг-групи;

- провеждане на дискусии;

- литературни четения;

- срещи с ученически съвети;

- провеждане на открити дни „Дни на взаимопомощ“;

- работа по отпадането на деца от училище [4, с. 38].

Лятната превантивна дейност се изразява в следното:

- работа по предпазване от извършване на асоциални прояви;

- работа под надслов „Лято - да бъдем предпазливи“;

- посещения до исторически обекти;

- провеждане на походи и екскурзии;

- посещения до исторически обекти;

- работа в творчески ателиета;

- посещение на различни служби /например по пожарна безопасност/ и др.

Дейността на Консултативните кабинети към МКБППМН се изразява в следното:

- супервизии с обществени възпитатели;

- обучение на обществени възпитатели;

- срещи на децата с различни обществени възпитатели;

- консултации на клиничните психолози с децата;

- индивидуална корекционно-възпитателна работа с децата и родителите им;

- планиране по-нататъшната работа на обществените възпитатели с отделните деца [4, с. 39].

„Обществените възпитатели не се назначават, а се определят от местната комисия. Терминът „назначават“ е приложим при заемане на щатна длъжност и възникване служебни или трудови правоотношения. Между обществения възпитател и общината не възникват нито трудово-правни нито служебни правоотношения.

Общественият възпитател се определя по конкретен случай за извършване на корекционно-възпитателна работа с конкретно дете. Никой не може да знае кои деца ще извършат противообществена проява и ще имат ли нужда от обществен възпитател [1, с. 42- 43].

Специалистите [1, с. 43-45] сочат, че МКБППМН трябва да разполагат с „банка кадри“ от лица, които имат необходим опит и общообразователна подготовка за работа като обществени възпитатели. Тези лица трябва да са заявили писмено и

предварително готовността си да работят като обществени възпитатели. Кой от далите такова съгласие и кой най-резултатно ще работи с конкретното дете се преценява от МКБППМН.

Определянето със заповед на обществените възпитатели още в началото на годината и изплащането на месечни заплати е погрешна практика тъй като ситуацията при децата могат да се променят, а планът за работа с тях също трябва да търпи промени и това може да наложи в последствие да не са необходим услугите на обществения възпитател.

Други неоснователни разходи са:

- лично участие в състава на местните комисии на юристи, лекари, педагози;
- получаване на възнаграждения от служители на непълнен работен ден ако са служители на общината.

Служителите на „Дирекция социално подпомагане” могат да бъдат определяни за обществени възпитатели и да получават възнаграждения. Училищните педагози, учителите, педагогическите съветници и членове на МКБППМН могат да бъдат определяни за обществени възпитатели и да получават възнаграждения.

Д. Михайлова [6, с. 54] сочи, че според Минималните стандартни правила на ООН за правораздаване на лица, които не са навършили пълнолетие /Пекински правила/, на лицата, които се занимават с криминално проявени деца трябва да се осигури подходяща квалификация. Средствата за тая цел могат да бъдат професионално обучение, курсове за квалификация, опреснителни курсове.

Центърът за квалификация на кадри е създаден към Централната комисия за БППМН и тя има да решава по-горе споменатите проблеми. В този център се обучават секретари на КБППМН, обществени възпитатели и други специалисти. За новоназначени секретари се провеждат по няколко обучения през годината в центъра за квалификация. Срещи по актуални проблеми и изнесени обучения се организират пак със същата цел. Обучението по определени програми е тридневно, което се провежда под формата на семинари. Според особеностите на децата с девиантно поведение се подбират темите в програмите за обучение.

Темите имат следната насоченост:

- превенция и противодействие на асоциалното поведение на малолетни и непълнолетни;

- разглеждане и образуване на възпитателни дела;
- превенция на възпитателната дейност;
- взаимоотношения родители - дете;
- разрешаване на конфликти;
- роля на индивидуалната възпитателна работа за превантивната дейност;
- корекция на девиантното поведение - мотивационни техники;
- насилието над децата;
- подбор, функции и контрол на обществения възпитател;
- превенция на криминализацията;
- МКБППМН - органи по превенция на девиантното поведение;
- превенция на асоциалното поведение- интерактивни методи;
- деца зависими от дрога - специфика на работата с тях [6, с. 56- 57].

По време на обучението се използват още:

- решаване на тестове;
- тренинги;
- ролеви игри;
- обсъждане на сериозни и актуални проблеми;
- решаване на казуси.

Университетски преподаватели, действащи магистрати, специалисти по превенция и противодействие на асоциалното поведение са предпочитани и

включвани като лектори в програмите за обучение и квалификация на кадри работещи с малолетни и непълнолетни. Целта е децата и семействата да претърпят позитивна промяна, конфликтните случаи да се решават в полза на децата, като знанията се прилагат от обучените специалисти компетентни в практиката и се избират целесъобразни варианти за интервенция.

Обучението на специалистите им дава възможност да създават контакти, да обменят идеи и опит, да натрупват нови знания, практически умения и добри практики за превенция и превенция на детското асоциално поведение [6, с. 56].

П. Георгиева [2, с. 57- 58] сочи, че броят на кражбите на имущество, престъпленията, които са в резултат на употреба на алкохол, наркотици и упойващи средства сред малолетните и непълнолетните ще се увеличават, което е в резултат на масовата безработица и ниския социален статус.

Превантивната работа следва да е насочена към решаване на следните задачи:

- децата, живеещи в риск да получат специална закрила;
- закрила на учениците - превантивни мерки;
- професионална квалификация на личността ангажирана с превенция на асоциалното поведение на децата;
- щателен подбор на личността ангажирана с превенция на асоциалното поведение на децата;
- личността на децата да се уважава и зачита;
- задоволяване на потребностите и интересите на децата с поведение отклоняващо се от нормата;
- подкрепа на семействата;
- развлекателните и питейните заведения да се контролират и проверяват заедно с РУ „Полиция“;
- от злоупотреба, експлоатация и насилие да се защитават всички деца;
- за доброволно участие в превантивната дейност да се насърчават, както децата така и родителите;
- психологическо консултиране на децата;
- индивидуална възпитателна работа с децата;
- децата жертви на насилие своевременно да се идентифицират;
- децата жертви на насилие да се включват в консултативни програми;
- децата жертви на насилие да се насочват към подходящи социални услуги;
- да се проверява дали се спазват правата на децата, когато са подадени сигнали за насилие, или когато се злоупотребява с тях;
- за превенция на насилието над децата в училищата да се популяризират информационни материали;
- да се дават полезни съвети на семействата и децата с цел превенция чрез подходящи филми за деца;
- за да се намали броят на децата, които са станали жертви на насилие и агресия да се разпространяват различни по вид положителни практики [2, с. 58- 59].

МКБППМН организира превантивни мероприятия, които са следните:

- празник посветен на ден на Европа /9 май/;
- колаж на тема: „Европа - нашият общ дом“;
- оказване на първа помощ с участие на ученици и доброволци от БЧК /Български червен кръст/;
- подготвяне и участие в кулинарна изложба с ястия, които са традиционни за различните европейски страни;
- участие на децата в есенен спортен развлекателен празник заедно с членовете на МКБППМН;

- по повод на Международния ден за борба със СПИН провеждане на АНТИСПИН кампания [2, с. 61].

Във всички инициативи и проведени мероприятия по превенция и превенция на асоциалното поведение на децата участват както членовете на МКБППМН, така и всички обществени възпитатели като се включват всички деца и техните семейства.

Н. Димитрова [3, с. 62- 64] посочва, че за да бъде човек обществен възпитател той трябва да има призвание за това. Те са най-често учители, които в дейността си се срещат с учителите от другите училища и училищните им ръководства, с класните ръководители, с педагогическите съветници, с инспекторите от ДПС /Детска педагогическа стая/ и родителите на децата. В консултативните кабинети на МКБППМН обществените възпитатели провеждат разговорите и организират свободното време на децата, които са под техния възпитателен надзор. Освен това по определен график всяка седмица съвместно с РУ „Полиция” извършват проверки в заведенията в градовете.

Човекът, който намира път към детската душа и застава зад него, когато е в трудна ситуация е общественият възпитател. Той живее с проблемите на децата и е съпричастен към тях. Когато той изпълнява съвестно задълженията си децата започват да му се доверяват, и тогава по- лесно се разрешават проблемите им. Освен, че разрешават различни конфликти обществените възпитатели се стремят да наложат добър тон, да проявяват добра воля, такт, мъдрост и по този начин преодоляват напрежението между конфликтующите страни. Ако има добър усет и познава детската личност, тогава е възможно да изгради добра комуникация между себе си и детето и по този начин ще подпомогне дейността си по превенция и противодействие на асоциалното поведение.

Добрият професионалист трябва да работи за ресоциализацията на малолетните и непълнолетните правонарушители като ги превъзпитава. Знанията по психология, педагогика, владенето на ефикасни техники и подходи би улеснило работата му с децата. Личният чар и обаяние, умениято да се обучават децата и семействата им ще допринесат за трайни резултати в работата.

За по- добра и ефективна дейност с малолетните и непълнолетните се предлагат програми за детска безопасност в Интернет като целта е следната:

- формиране умения за безопасно общуване в мрежата;
- предпазване от въвличане в криминална дейност;
- възпитаване в дух на толерантност и отговорност;
- обучение по гражданско образование;
- кампания срещу дрогата, насилието и агресията [8, с. 70- 71].

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Заключението, до което достигнахме е, че за да се чувстват действително защитени децата жертви на престъпления би следвало да се разработят още нови и съвременни проекти за превенция на престъпността. Усилията на практиците по овладяване на престъпността и научните изследователи в тая област уеднаквяват целите и задачите, които са си поставили за разрешаване резултатите ще бъдат по- ефективни.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Въпроси към секретаря на Централната комисия, Обществено възпитание, С., 2013, Кн 1.
- [2] Георгиева, П., Приоритети на Местната комисия в Тетевен, Обществено възпитание, С., 2013, Кн 1.
- [3] Димитрова, Н., Призвание - обществен възпитател, Обществено възпитание, С., 2013, Кн 1.

[4] За работата на местната комисия, за хилядите детски съдбии за още нещо, Обществено възпитание, С., 2013, Кн 1.

[5] Марагаритова, С., По повод на приетата концепция за държавна политика в областта на правосъдието за детето за периода 2012- 2020 г., Обществено възпитание, С., 2013, Кн 1.

[6] Михайлова, Д., Десет години Център за квалификация към Централната комисия, Обществено възпитание, С., 2013, Кн 1.

[7] Стоянов, Е., Правомощия на прокурора при работата с малолетни и непълнолетни, Обществено възпитание, С., 2013, Кн 1.

[8] Събева, Л., С поглед към извършеното миналата година, Обществено възпитание, С., 2013, Кн 1.

За контакти:

Доц. д-р Живка Енчева Военкинова, Катедра „Социална педагогика“, Педагогически факултет, ШУ „Еп. Константин Преславски“, тел. 0898854155, e-mail: jivkavo@abv.bg

Докладът е рецензиран.